

TIDNINGEN

Medlemsblad för STA
Sällskapet TrädgårdsAmatörerna

Redaktionen för TrädgårdsAmatören
Christina Fryle
(material och annonser)
Leif Fryle (bilder)
Handelsgatan 21
432 36 Värberg
Telefon: 0340-136 57
redaktionen@tradgardsamatorerna.nu

Owe Jaktlund
(föreningsnotiser)
Oktop 101
310 50 Slöinge
Telefon: 0346-409 09
owe@tradgardsamatorerna.nu

Ansvarig utgivare:
Rolf Wiking

Utgivningstider:
mars, maj, september och december
Manus insändes före:
10/1, 15/3, 15/7 och 20/10

*Eftertryck utan tillstånd förbjudes.
För insänt ej beställt material ansvaras ej.
Observera att åsikter framförda i
insändare eller redaktionellt material inte
nödvändigtvis reflekterar
riksföreningens åsikter.*

Vid utebliven tidning, adress- eller
namnändring:
Maryla Wallin
Färentunagränd 25
194 55 Upplands Väsby
Telefon: 08-590 343 21
onsdagar 17.00–20.00
medlem@tradgardsamatorerna.nu

Äldre nr av TA:
Laila Green
Botaskärsvägen 28
511 42 Kinnahult
Telefon: 0320-161 89

Länkar i våra artiklar:
Vi vill påminna om att alla länkar till
Internet som finns i tidningen också
finns samlade på vår egen hemsida:
www.tradgardsamatorerna.nu

Omslagsbild: *Ornithogalum
ponticum*

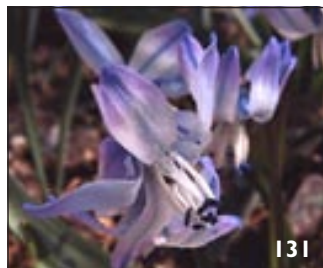
Foto: Owe Jaktlund

112

116

131

132

138

142

INNEHÅLL

- 112 **En damm och lite till – 3:e året i trädgården**
Christina Gyllensvaan Fryle
- 116 **Rödskjutande granar** Brita Johansson
- 119 **Vitblommande praktnäva** Johan Pettersson
- 120 **Pontiska bergen i nordöstra Turkiet, del 2**
Henrik Sjöman & Johan Slagstedt
- 126 **Min trädgård, sammanfattning av tio år**
BrittMarie Wirgård
- 128 **Kirengeshoma, vaxklocka** Owe Jaktlund
- 131 **Att se blåstjärnan i vitögat** Johan Pettersson
- 132 **Legendariska trädgårdar på Franska Rivieran**
Anders Andersson
- 135 **Linnéträdgården invigd** Sylvia Svensson
- 136 **Ornithogalum – stjärnlökar, pärlor bland ogräs**
Owe Jaktlund
- 138 **Vi åkte till Danmark – lille Malund** Sylvia Svensson
- 140 **Håriga nävor** Johan Pettersson
- 142 **Pionen 'Garden Treasure' en Itoh-hybrid**
Ingrid Samuelsson
- 144 **Litteratur**
- 147 **Ångermanlandskretsen kåserar** Bitte Nilsson
- 148 **Owe:**
- 147 **Nytt namn** Owe Jaktlund
- 149 **Frödistributionen**
- 150 **Frölisteproblem** Owe Jaktlund
- 153 **Föreningsnotiser**

Ornithogalum – stjärnlökar

pärlor bland ogräs

Owe Jaktlund
text och foto

Stjärnlökarna har ett oförtjänt dåligt rykte på grund av att några få arter är ogräsaktiga. Jag vill här presentera några pärlor inom släktet.

När jag pratar om *Ornithogalum* möts jag ofta av ett frågande ansiktsuttryck. Säger jag istället morgonstjärna, släktets vanligaste representant, blir reaktionen istället en rysning och kommentaren ”det ogräset vill jag inte veta av”! Men släktet är stort och innehåller många odlingsvärda arter. Enligt vissa källor mer än 200 arter men det verkar inte som om någon botanist förbarmat sig över släktet. Det kan förstås bero på att det inte är så spektakulärt och att de många snarlika arterna är svåra att skilja åt. Förhoppningsvis kommer den moderna DNA-tekniken så småningom att reda ut den här problematiken.

Släktnamnet *Ornithogalum* kommer från grekiskans *ornis* (=fågel) och *gala* (=mjölk). Jag ser att det oftast tolkas som att namnet syftar på att blommorna är vita – men det har jag lite svårt att acceptera. Då föredrar jag klart varianten som säger att romarna använde uttrycket fågelmjolk för något som var speciellt och att det finns ett grekiskt talesätt som säger att sällsynta saker är lika svåra att få tag på som fågelmjolk. De tillhör familjen *Hyacinthaceae* och finns i Europa, Asien och Afrika, med två koncentrationer i Sydafrika (123 arter) och Turkiet (43 arter).

Av de från Sydafrika använder vi till exempel kapstjärna *O. thyrsoides*, stor kapstjärna *O. saundersii* och jättestjärnlök *O. longibracteatum* som utplanteringsväxter. De blommor i vitt framåt hösten. Det finns också ett antal färggladare ar-

ter (gult och orange) som växthusodlas för snitt. ”Ogräsen”

O. umbellatum, morgonstjärna (syn. *O. angustifolium*). 10–30 cm höga, 6–9 smala (5–9 mm) blad med vit mittnerv och vita blommor med grön utsida i maj–juni. En art som odlats länge och har en klar tendens att sprida sig både via frösädd och de många sidolökarna. Den snarlika spärrmorgonstjärnan *O. divergens* kan tydligt särskiljas genom att de nedre blomskafften sitter i 90 graders vinkel mot stjälken och är tvärt uppböjda längst ut.

O. nutans, aftonstjärna. 25–50 cm höga, 4–6 blad 8–15 mm breda och blommor i maj–juni i ensidig klase, tunna blomblad med vit insida och grön utsida som lyser igenom och ger blomma en grågrön ton. Skymningsstjärna *O. boucheanum*, förväxlas ibland med ovanstående, men är egentligen lätt att urskilja med sina något färre men bredare (10–25 mm) blad och blommor i mer allsidig klase och tydlig grön mittstrimma på insidan [6].

Nu tycker jag inte att de är några besvärliga ogräs (allt är relativt), utan är man försiktig och inte sprider lökarna vid omflyttningar i trädgården och klipper fröställningarna i tid är de hanterbara.

Andra intressanta arter

Jag har under många år odlat flera arter där jag snarare beklagar att de inte förökar sig snabbare. Många av dessa är från Turkiet med omnejd och vill ha mer väl-dränerad jord än ovanstående arter och gärna ett torrare läge. Tyvärr hade jag lite oordning på etiketterna, men då priserna bara är € 2–4/st skaffade jag därför förra hösten ett nytt och utökat sortiment från Janis Ruksans plantskola för att försöka reda ut mina namnproblem. I Södertälje odlade jag alla utom *magnum* i väl-dränerad jord nära husväggen. Här i Halland står de fritt i min lätta sandjord. *O. fimbriatum*, dvärgstjärnlök [3]. Med många långa, smala, häriga blad och rikligt med hyfsat stora blommor som slår ut redan i marknivå. En av de riktiga pärlorna i släktet, som de flesta av snarlika arter trivs den bra i väl-dränerad jord och soligt läge. Jag har odlat två namnsorter från Krim, en höghöjdsform (Ai-Petri, blommor mars/april) och en från havsnivå (Oreanda, blommor mitten april). Den senare med lite bredare blad men den förlorade jag innan flytten.

1. *O. orthophyllum* (nyplanterad).
2. *O. oligophyllum* (syn. *O. balansae*)

O. gussonei. Färre, ohåriga blad och något högre än *fimbriatum* under blomningen, som äger rum en dryg vecka senare. Växer från Spanien till Balkan.

O. magnum [4]. En jätte bland stjärnlökar som blir en dryg meter hög och blommar under många år i Södertälje i en rätt tung lerjord. Tyvärr försvann den i flytten och jag måste nu skaffa en ny. Blommar i slutet av juni.

O. montanum, bergstjärnlök. Snarlik *umbellatum* men har bredare nedliggande blad utan silverstrimma och sätter inte heller så många sidolökar. Vid sidan om *ponticum* den enda som satt frö i mina rabatter i år. Blommar i slutet av maj, något tidigare än *umbellatum*.

O. oligophyllum, turkisk stjärnlök (syn. *O. balansae*). Breda, blanka blad och stora blommor, tillsammans med *fimbriatum* den första att blomma i min trädgård. Jag frösådde den som *O. balansae* för länge sedan, men missade att ta med mig den i flytten. Hängde inte med i namnbytet utan upptäckte nu att den nyinköpta *oligophyllum* var samma sak. Ruksans påstår att de inte är synonymer utan två skilda arter, där får väl framtiden utvisa hur det står till.

O. orthophyllum [1], smala blad och stora blommor i slutet av april – nyplanterad men ser lovande ut.

O. ponticum [se omslaget]. Har svårt att hitta någon information om denna nybeskrivna art och materialet i diverse plantskolor verkar att komma från samma källa, nämligen Janis Ruksans. Uppenbarligen kommer den från de Pontiska bergen, som vi TA-läsare nu är bekanta med. Sorten jag odlar heter 'Sochi', efter orten i S Kaukasus där den är insamlad. Den är ca 60 cm hög när den blommar som bäst i slutet av juni, men sträcker på sig i slutet av blomningen. Jag har odlat den i tio år nu och den tillhör mina absoluta favoriter. Äntligen ser det ut som

den satt frö och det ska bli spännande att se om det mognar och så småningom kan ge mig fler plantor. En närbesläktad art är *O. pyrenaicum* som är lite längre och har glesare blomning.

O. sintenisii – tror jag att jag odlade i kruka under några år. Frösådde den som *Ornithogalum* sp. Iran och eftersom bladen kommer upp redan på hösten förvarade jag den i en kallbänk som täcktes under vintern. Den klarade flera hårda vintrar och blommar tidigt med stora blommor.

O. tenuifolium (F. Delaroche) [5]. Snarlik *fimbriatum* med många smala blad och tidig blomning. Jag blev lite förvirrad när jag sökte uppgifter om denna då informationen inte stämde mot vad jag odlar, men det visade sig att det finns en art som nu heter *Ornithogalum gussonei* som haft namnet *O. tenuifolium* (Guss.).

Mina favoriter är tills vidare *O. fimbriatum* och *tenuifolium* i lökbädden/stenpartiet och *O. ponticum* i perennrabatten, men testerna fortsätter så...

3. Ett äldre bestånd av *O. fimbriatum* 'Ai-Petri'.

4. *O. magnum*

5. *O. tenuifolium* (nyplanterad).

6. *O. boucheanum*

